

שלום רב,

מצ"ב תגובתנו למאמר "שלוש הערות על וידיאו ארט בישראל", שהתפרסם בגיליון טרמינל 15. אנו מקווים שתמצאי לנכון לפרסמו בגיליון הבא. נודה לך מאד אם תוכלי להודיע לנו מראש אם התגובה תפורסם או לא. בברכה,

ARTATTACK

איציק ליש ועירית גרתי: i.garty@lycos.com

אפי וייס ואמיר בורנשטיין: efam@netvision.net.il aartltd@hotmail.com

תגובה

וטעם. למרות שלייבמן כותב שיש מקום "לרווח" את שדה האמנות בארץ, התחושה היא שבמושג שלו של שוליים מדובר פשוט בעוד שלוחה או בעוד מוסד, נשלט ומבוקר ורק קצת פחות מכובד "ראוי" שהממסד האמנותי יעניק מרחב נשימה רב יותר... ויניח לחללים מסוימים להתקיים כשוליים". שוליים באדיבות הממסד (!?) זאת באמת אלטרנטיבה שראוי לכל חברה להתברך בה. אנכרוניזם מהסוג הזה הולך יד ביד עם העיוורון שגורם ללייבמן להאמין שארטאטק נצפית על ידי אמנים וקהל שוחרי גלריות בלבד. (כפי שהוא מצוטט במאמר מאת דנה גילרמן ב"גלריה", הארץ, 10.01.02) ההצלחה הגדולה ביותר של התכנית היא בכך שאמנים כמו גיא בן-נר, דורון סולומונס ואליסף קובנר זוכים לחשיפה גדולה לאין ערוך משהיו זוכים לה בגלריה או במוזיאון, ונצפים על-ידי קהל שלא היה נוגע בחלל אומנותי גם עם מקל באורך 20 מטרים.

ארטאטק יצאה לחפש את קהלה גם מחוץ לטלוויזיה ויזמה הקרנות של עבודות וידיאו במקומות שונים ברחבי הארץ, ולא זכור לי שלעמישב יש סצנה אמנותית מפותחת במיוחד... לא פחות חשוב לציין שהמעורבות הפעילה של ארטאטק גם יצרה קהילה חדשה של יוצרים וחשפה אותם לקהל רחב זה. הפרספקטיבה הצרה של לייבמן מביכה, והיא מנת חלקם של רבים בעולם האמנות. מרום מעמדו האקדמי שב"מסלול לוידיאו" הוא מנסה לברור את המוץ מהשעורה. המבוכה נובעת בעיקר כשחושבים על וידיאו ארט ביחס להגדרות הכוחניות הללו שמעמידות את מסגרות התצוגה המוזיאליות בראש היררכיה דמיונית

(את ה"ניסיונות" יש להשאיר בסטודיו...), כאילו היינו בסוף המאה ה-19. וידיאו הוא בדיוק מה שעולם האמנות לעולם לא יוכל לבודד ולמסגר באופן הזה; וידיאו הוא המדיום ההטרוגני ביותר, המשודר בצורות שונות, בזמנים לא אחידים ולמקומות רחוקים אחד מהשני.

האפשרות לשדר אמנות וידיאו, היא גורם מהותי, אימננטי, שהופך את מדיום הזה לבעל פוטנציאל אנטי ממסדי מובהק. ובעיית הסחר באמנות וידיאו שעדיין לא מצאה לה פתרון רק מצביעה על הגורם המיוחד הזה. (ובסופו של דבר ההתעקשות להתייחס לוידיאו כאל "סוג" כמו ציור או פיסול וכד' היא למעשה אינוס של האמנות ע"י הסטנדרט). הפורמט הזה הוא מהפכני מבחינת אופי ומגוון של דרכי התצוגה וההפצה, יש לו יכולת להגיע לקהלים יותר גדולים לחצות יבשות בעלות מינימלית ולהישאר נאמן למקור (להבדיל, למשל מתמונות של אמנות בקטלוגים ובמגזינים). סביב אמנות וידיאו (ואמנויות דיגיטליות אחרות) נוצרות קהילות, ובעקבות כך דיאלוג ערני, מערכי הפצה ייחודיים ושיתופי פעולה שאין כדוגמתם בתחומי אמנות אחרים. עובדה פשוטה היא שחובב אמנות סקרן יכול בקלות להחזיק בבית אוסף אמנות וידיאו גדול יותר משל אספנים ומוזיאונים. מבחינה זו השידור בערוץ הקהילתי מתאים במיוחד למדיום בכך שהוא מציע עוד צורת הפצה של אמנות וידיאו כפי שהיא. ויותר מכך, מציע לקהל, אמנים ושאינם אמנים, לקחת אחריות על התרבות אותה הם צורכים באופן אמיתי ואקטיבי.

רונן לייבמן שוכח שהיסטוריה ומסורת הם אלמנטים אותם מייצרים אינדיבידואלים, לא רק משהו שצריך לבכות את העדרו. ארטאטק עשתה בדיוק את זה בשנה וחצי האחרונות - החלה ביצירת מסורת של אמנות וידיאו במקום הראוי לה ביותר - בטלוויזיה, וכמו בכל מסורת טובה הנה גם קם לה, ממש בימים אלה, דור חדש.

והיא גם עשתה היסטוריה.

רונן לייבמן נעלב בשם המדיום. נעלב וחש צורך לחנך. אחרי שיעור קצר בהיסטוריה (או, אם נדייק, הצבעה על כך שהיא קיימת), הוא מליץ על התצוגה המוזאליה הבלתי הולמת של וידיאו-ארט בארץ. הערה לגיטימית ונכונה במידה רבה, אך ההמשך מעיד על מה בדיוק לייבמן מתרעם; הכבוד נפגע. הכבוד של וידיאו ארט **כאמנות**. העלבון הוא ללגיטימציה של המדיום כעוד זאנר אמנותי של הוידיאו כ"ארט". צריך שיהיה כאן סדר, תנאי צפייה נוחים ומעל לכל - תחושה מוזיאלית חמימה ומעשירה. עמדה כזו היא טיפוסית לאמנים המעוניינים לבצר את מעמדם בתוך עולם האמנות ולייצר אמנות וידיאו שעולם זה הוא הקשרה העיקרי. זהו ניסיון לבנות היררכיה של טעם ולומר מה 'גבוה', אמנותי ונאצל יותר ומה סתמי, לא ראוי ו"טלוויזיה קהילתית" מידי. אבל מה לעשות שהוידיאו (כמו הצילום לפניו) אינו בנה הממזר של האמנות הזקוק ללגיטימציה שלה. הוידיאו הוא בנה הלגיטימי של הטלוויזיה. הטלוויזיה היא המקור של הוידיאו ארט - מדיום משודר, הטרוגני, שמוזיאון בלבד איננו יכול להכיל. וככזה הוא מחויב לקהל רחב יותר, הקהל שרואה טלוויזיה. נוצרת התחושה שבעיני לייבמן המקור ההיסטורי לאמנות הוידיאו היא אמנות הוידיאו. זו בדיוק אחת הבעיות הקשות של הוידיאו ארט, הניתוק שלו מהטלוויזיה, התרבות הפופולרית והמדיה - ניתוק מהמקורות שייצרו אותו. ההערה השניה של לייבמן נוגעת לטלוויזיה כחלל תצוגה ככלל

תהיו מוזיאליים ותשתקו

הערה אחת ארוכה על 'שלוש הערות על וידיאו-ארט בישראל'

ולתכנית ארטאטק כמקרה פרטי. בנוסח פרדוקסלי בעליל הוא מצביע על "העדר סלקציה וחוסר פתיחות" בתהליך הבחירה והתצוגה של עבודות וידיאו להקרנה טלוויזיונית. (ואני לתומי חשבתי שהעדר סלקציה מייצר פתיחות גדולה יותר...) אבל זו אינה הבעיה העיקרית במשפט הזה. לייבמן מנסה להשליט את משטר הטעם שלו ("פנינה" של אורי צייג מול "תרגיל שנה ב' בבית ספר לקולנוע") על תכנית טלוויזיה שהוא כנראה מעולם לא ראה. (אחרת איך נסביר את דוגמת ה"פנינה"?). שהרי אורי צייג מעולם לא הוצג בארטאטק, וזאת מתוך בחירה - "סלקציה", כאמור. ארטאטק, מתוך רצון לפנות לקהל רחב יותר, מציגה עבודות שטלוויזיה היא מדיום הולם לתצוגה שלהן. כמו לייבמן, גם יוצרי ארטאטק חושבים שלא כל מה שמתאים למוזיאון טוב גם לתכנית טלוויזיה. רק מהסיבות ההפוכות; מה שמוצג בארטאטק יהיה נגיש, לא מנוכר, לא אליטיסטי. פונה לקהל הרחב, כבר אמרנו? ועם כל זה, בארטאטק מוצגות עבודות אמנות טובות ומצוינות וברוב המקרים מדובר בהחלט בהצגת הוידיאו הטובה בעיר, (בניגוד לקביעה השרירותית של לייבמן, קביעה זאת מסתמכת על עשרות תגובות וחוות דעת של קהלים שונים ומגוונים, יודעי ח"ן והדיוטות כאחד). לייבמן מניח שיש היררכיה ברורה שתכנית כמו ארטאטק מערערת אותה. מוזיאון מעל "תכנית טלוויזיה שולית ביותר" (שולית עד כדי כך שלייבמן מייחס לה גרימת נזקים לתחום הוידיאו בקנה מידה לאומי). עוד מיתוס מודרניסטי מהסוג העשב ביותר. אל "פנינים" של אמנות וידיאו להתלכלך במחשכי הטלוויזיה בכבלים. הוא גם מניח שהצופה שאינו בקי לא מסוגל להבחין בין רמות שונות, איכויות, עומקים ורבדים של עבודות וידיאו, אולי מפני שמעולם לא פגש את הצופה הזה, שארטאטק מבלבלת אותו (רחמנא ליצלן) ומחבלת בחינוך שלו "הנכון והטוב" אבל מסתבר שהצופה הזה (כן, כן, נפגשנו אתו ואפילו שוחחנו) מבין היטב, הוא בעל כושר שיפוט וטעם משלו ולעיתים אבחנותיו מדויקות יותר משל בוגרי מוסדות אמנות קובעי היררכיה, סגנון

אפי וייס ואמיר בורנשטיין

"רותי סלע, שסיימה את לימודיה ב'בצלאל' לפני כשנתיים, תקבל לידיה את רצועת השידור של ארטאטק החל מחודש פברואר 02.

עיוורונו של ממציא הגלגל מחדש

כמה הבהרות למאמר "שלוש הערות על וידיאו-ארט בישראל"

ממציא הגלגל מחדש נהנה מכמה יתרונות. הממציא הקודם עשה כבר את כל הטעויות האפשריות לפניו, טבע את הסיסמאות ואת הקלישאות הנלוות. הדרך סלולה בפניו. חבל רק שמישהו כבר עשה את זה קודם. כדי לא להמציא מחדש את הגלגל יש צורך בהיסטוריה; במודעות לזמן ולהתרחשות בו. (על קיומה של אותה היסטוריה כתבתי בקצרה, בין השאר בגיליונות 11 ו-12 של "טרמינל").

הווידיאו הוא מדיום עצמאי וייחודי. הצפייה בו היא ערך נרכש, כמו בכל מדיום אחר. כשם שהצופה למד לא לברוח מן האולם בעת הקרנת סרטם של האחים לומייר, כשהרכבת הגיעה לתחנה, כך עליו "ללמוד" לצפות באמנות וידיאו. מסיבה זו, הראשונים שעסקו באצירת וידיאו ובכתיבה עליו ברוב מדינות העולם היו היוצרים עצמם. כך יכול היה להתפתח שיח עמוק וחקרני יותר, ובמקביל החלה להתגבש שפה ייחודית לווידיאו שנבעה מתוכו. הקריאה להיכרות עם ההיסטוריה של הווידיאו מתוך הווידיאו העומדת במרכז המאמר, יוצאת מנקודת הנחה שהווידיאו אינו טרנד עכשווי, אלא מדיום עצמאי הפועל זה עשרות שנים ומלווה בשיח הולך ומעמיק. היכרות זו עם תכנים ועם יצירות מן העבר היא המאפשרת את בחירת העבודות והבנתן, את הפרדה בין עבודה שלמה לניסיון בוסרי לתרגיל עריכה שנה ב'.

תכנית כגון ארטאטק, המספקת מסגרת שידור חודשית לעבודות וידיאו היא יקרה מפז, וכפי שצינתי במאמרי - ברוכה ביותר. מסגרת שכזו מזמנת, לכל הפחות באופן תיאורטי, מרחב תצוגה ליוצרים חדשים ובלתי-מוכרים. לעניות דעתי, הזדמנות זו צריכה לבוא על חשבון אמנים מוכרים ומבוססים יותר בעולם האמנות והווידיאו, שכן לרשות אלה עומדים גם תקציבים וחללי תצוגה אחרים.

כל זה מעלה כמובן את השאלה באשר להבדל בין תצוגה טלוויזיונית לתצוגה במוזיאון או באולם הקרנה. הקריאה לריווח פירושה שעבודה שנועדה למסך הטלוויזיה ונוצרה עבורו, לא תמיד מתאימה לחלל המוזיאון - וגם על כך נאמר ונכתב כבר רבות. באותה תכנית שבה לא שודרה עבודתו של אורי צייג, שודרה עבודתה של תמי מרקס, שחודש אחר-כך מצאה את דרכה אל חלל הגלריה וחודש לאחר מכן - אל חלל הסינמטק. הדבר נכון גם לגבי כל אחד מן השמות האחרים שהזכירו אפי ואמיר בתגובתם. נשאלת השאלה: האם עולם האמנות הפך לפתע פתאום למוסד שאינו מנוכר ואינו אליטיסטי, או שמא מוסד האמנות משתמש ביוצרי וידיאו אלה כעלה תאנה? ואולי שאלת חלל התצוגה אינה רלוונטית כלל?

הווידיאו הוא אכן בנה הלגיטימי של הטלוויזיה. מערכת היחסים המורכבת המתקיימת בין השניים היוותה מקור לעשרות מאמרים ודיונים בשנות השבעים והשמונים.¹ אולם הווידיאו הוא גם בנו הזנוח של הקולנוע והמאהב הנרגש של הפיסול, וגם לאלה יש מקום בשיח על הווידיאו. הטלוויזיה היא רק אחד ממקורותיו של הווידיאו. לאוונגארד הקולנועי, כמו גם לפרפורמנס, למיצב ולצילום, היו השפעות רבות ומהותיות על התפתחות הווידיאו. מדיום אמנותי אינו מוגדר על-ידי סיסמאות או חשיבה לוגית, אלא על-ידי סך כול העשייה המתרחשת במסגרתו, והעשייה בווידיאו לא תמיד נכונה לחלל הטלוויזיוני.

כשם שההיסטוריה מאפשרת להגדיר את ציר הזמן של המדיום, מושגים דוגמת שוליים ומרכז מאפשרים לייצר הגדרת מרחב. כשהליך היסטורי, המרכז תמיד מגדיר את גבולותיו, ואילו השוליים חודרים פנימה, משנים את המרכז ומפנים מקום לשוליים חדשים. נדמה שארטאטק² מנסה לכלול בתוכה הכול, וחבל שכך. מרווח הנשימה המוגבל ממילא של הווידיאו ראוי שיאפשר תצוגה של יותר עבודות; התפרסות רחבה יותר ולא הסתגרות בגטו מדיומאלי. כל היוצרים בווידיאו יסכימו עמי (אני מקווה) שיש מקום למסגרות תצוגה נוספות, ובכלל זה גם מסגרות שידור נוספות. מיקומה של ארטאטק כשוליים אינו גורע מחשיבותה. להפך, הוא זה המאפשר לה לעשות את מה שהיא מתיימרת לעשות, ללא התערבות של שיקולי רייטינג טלוויזיוני או גלריסטי.

הקריאה לריווח פונה לא רק לאוצרים וליוצרים אלה, אלא היא מכוונת לממסד כולו. האמנות כמושג רחבה דיה כדי לכלול תחת כנפיה כל מדיום באשר הוא. אין בכך כדי לסתור את העובדה שיש לווידיאו, כמו לצילום, כלים ייחודיים לו ומבט ייחודי משלו, שיש ללמוד אותם ולהכיר בהם. אך קריאה זו מצביעה בהכרח על הצורך של הווידיאו להשתחרר מן העיסוק בעצמו ובעצם הלגיטימיות לקיומו ולעבור לדון בתכנים. דורש היכרות עם ההיסטוריה ועם העשייה בעבר.

אפשר שאפי ואמיר חיפשו דרך לעשות יחסי ציבור לתכנית שהגו והולידו - דבר מקובל ומובן. אם דברי הובנו שלא כהלכה (ועל כך אני יכול רק להצטער), אני מוכן להסביר אותם בשנית ובשלישית (אוסף הווידיאו הפרטי שלי, כמו גם מקבצי המאמרים שברשותי, היו מאז ומתמיד נגישים לכל דורש).

אך כל אלה אינם מצדיקים שימוש בשפה כוחנית ומעליבה, מתנשאת, מזלזלת ובעיקר צינית. עד כה לא התקיים בארץ שיח ענייני בנושא הווידיאו, והנה נוצרה כאן הזדמנות לפתח שיח מעין זה ולדון בסוגיות עקרוניות לווידיאו בכלל, ולווידיאו הישראלי בפרט. חבל שהזדמנות זו מתמוססת והופכת למתקפה אישית ולהטפה דמגוגית. אני מסכים בהחלט עם מרבית דבריהם של אפי ואמיר והם אינם סותרים כלל את דבריי. חבל שבחרו בשפה פופוליסטית, סיסמתית ואגרסיבית רק כדי להדגיש את חשיבותה של תכנית הטלוויזיה שלהם.

תגובה

רון לייבמן

נב. לייבמן לא קראו לי מאז ימי בצבא ההגנה.

1. בין השאר:

John Weaver, "The Necessity of Doing Away with Video Art"

Michael O'pray, "The Impossibility of Doing Away with Video Art"

Mick Hartney, "InT/Ventionn"

Mark Kidel, "Video Art and British TV"

Kathy Rea Huffman, "Video art: What TV got to do with it"

2. גם לתכנית כמו ארטאטק יש היסטוריה, ומן הראוי לבחון גם אותה: החל

בערוצים הקהילתיים בארה"ב בשנות השישים ושבעים, עבור לתכניות דוגמת

"Dazzling Images", "The 11th Hour", "Ghost in the Machine"

ועד לשנותיו הראשונות של ערוץ 4 הבריטי.